

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.99>

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ В КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ХАРАКТЕРИСТИЦІ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

Ващенко О.А.,

здобувач ПВНЗ «Європейський університет»,

ORCID: 0009-0000-4316-9736

Ващенко О.А. Предмет злочинного посягання в криміналістичній характеристиці перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.

В статті зазначено, що військова агресія Росії проти нашої держави створила, крім іншого, необхідність внесення змін до вітчизняного законодавства з метою криміналізації деякої діяльності людей. Зокрема, шляхом доповнення Кримінального кодексу України статтею 114-1 «Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань». А з початком повномасштабного вторгнення на територію України, на жаль, кількість зазначених кримінальних правопорушень тільки зростає: 7 кримінальних правопорушень в 2021 році, 76 – в 2022 році, 159 – в 2023 році.

Встановлено, що предметом злочинного посягання в досліджуваній категорії кримінальних правопорушень, буде законна діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період.

Досліджено, що Збройні Сили України є військовим формуванням, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. А до інших військових формувань можна віднести Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також Службу зовнішньої розвідки України

Зроблено висновок, що предметом злочинного посягання кримінального правопорушення, передбаченого ст. 114-1 КК України є законна діяльність Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і Служби зовнішньої розвідки України. Саме перешкодження може полягати в певному втручанні, спрямованому на ускладнення успішного виконання завдань ЗСУ та інших військових формувань в рамках їх законної діяльності. Такі перешкоди можуть ви-

никати як у формі дій, що становлять загрозу для суспільства, так і у формі бездіяльності. У першому випадку перешкодження може виявлятися у активних заходах, спрямованих на створення фізичних перепон (наприклад, пошкодження транспортних засобів) та/або інформаційних бар'єрів (наприклад, розповсюдження дезінформації). У другому випадку – може виникати через невиконання або неналежне виконання юридичних обов'язків (наприклад, саботаж), що в результаті призводить до відповідного перешкодження.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, криміналістична характеристика, предмет злочинного посягання, перешкодження законній діяльності, Збройні Сили України, військові формування.

Vashchenko O.A. The subject of criminal trespass in forensic characteristics of obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations.

The article states that Russia's military aggression against our country created, among other things, the need to make changes to domestic legislation in order to criminalize certain activities of people. In particular, by supplementing the Criminal Code of Ukraine with Article 114-1 "Obstructing the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations." And with the beginning of the full-scale invasion of the territory of Ukraine, unfortunately, the number of the specified criminal offenses only increased: 7 criminal offenses in 2021, 76 in 2022, 159 in 2023.

It has been established that the subject of a criminal offense in the studied category of criminal offenses will be the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations in a special period.

It has been investigated that the Armed Forces of Ukraine are a military formation that, according to the Constitution of Ukraine, is entrusted with the defense of Ukraine, the protection of its sovereignty, territorial integrity and inviolability. And other military formations include the State Border Service of Ukraine, the Security Service of

Ukraine, the State Special Service of Transport, the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine, as well as the Foreign Intelligence Service of Ukraine

It was concluded that the subject of criminal trespass is a criminal offense provided for in Art. 114-1 of the Criminal Code of Ukraine is the legal activity of the Armed Forces of Ukraine, the State Border Guard Service of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the State Special Transport Service, the State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine and the Foreign Intelligence Service of Ukraine. The obstruction itself may consist of a certain intervention aimed at complicating the successful performance of the tasks of the Armed Forces and other military formations within the framework of their legitimate activities. Such obstacles can arise both in the form of actions that pose a threat to society, and in the form of inaction. In the first case, obstruction can be manifested in active measures aimed at creating physical barriers (for example, damage to vehicles) and/or informational barriers (for example, spreading disinformation). In the second case, it may arise due to non-fulfillment or improper fulfillment of legal obligations (for example, sabotage), which as a result leads to the corresponding obstruction.

Key words: criminal offense, forensic characteristics, subject of criminal offense, obstruction of legal activity, Armed Forces of Ukraine, military formations.

Постановка проблеми. Військова агресія Росії проти нашої держави створила, крім іншого, необхідність внесення змін до вітчизняного законодавства з метою криміналізації деякої діяльності людей. Зокрема, шляхом доповнення Кримінального кодексу (далі – КК) України статтею 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» [1]. А з початком повномасштабного вторгнення на територію України, на жаль, кількість зазначених кримінальних правопорушень тільки зростає: 7 кримінальних правопорушень в 2021 році, 76 – в 2022 році, 159 – в 2023 році [2]. Такі показники лише підкреслюють необхідність детального дослідження кримінального правопорушення, передбаченого ст. 114-1 КК України, включаючи питання елементів його криміналістичної характеристики і, зокрема, предмету злочинного посягання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні правові та процесуальні аспекти перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань досліджувало багато вчених, серед яких: В.Д. Людвік, С.О. Нікішкіна, Д.О. Олейніков, Є.В. Пилипенко, Р.Л. Чорний, П.В. Ясиновський та інші.

Метою статті є дослідження предмету злочинного посягання в криміналістичній характеристиці перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, варто відмітити, що криміналістичною характеристикою кримінальних правопорушень є заснована на матеріалах судово-слідчої практики криміналістично значуща інформаційна система окремої категорії суспільно небезпечних діянь, яка сприяє їх швидкому розслідуванню шляхом побудови слідчих версій та проведення слідчих (розшукових) дій та інших розшукових заходів.

Використання даної категорії є найбільш важливим на початковому етапі розслідування злочинів, коли здебільшого існує дефіцит вихідної інформації. Адже за допомогою стійких кореляційних зв'язків між її окремими елементами вона дозволяє глибше аналізувати наявні слідчі та оперативні дані, висувати обґрунтовані версії, будувати інформаційні моделі щодо події злочину, ймовірних злочинців та інших невстановлених обставин [3, с. 195]. Тобто дана категорія основним своїм призначенням має саме практичне застосування окремих її положень.

В рамках даного дослідження нас цікавить саме предмет злочинного посягання як елемент криміналістичної характеристики перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Як зазначає В.М. Шевців, предмет кримінального правопорушення є категорією, властивою як для кримінально-правової, так і криміналістичної характеристики протиправного діяння. У першому випадку він є ознакою складу кримінального правопорушення, а в другому – елементом механізму його вчинення, якому властиві типові ознаки, що в своїй сукупності визначають його специфіку. Відповідно в першому випадку мова йде про важливість з'ясування предмету кримінального правопорушення для правильної кримінально-правової кваліфікації діяння, в другому – для з'ясування всіх обставин, що підлягають доказуванню та мають значення для кримінального провадження [4, с. 41].

Останнім часом досить жвава дискусія серед науковців виникає щодо неправильності в сучасних умовах зводити розуміння предмету кримінального правопорушення виключно до речей матеріального світу. Зокрема, варто розширити розуміння предмета злочину не тільки як виключно матеріальні субстанції, а і як різних видів інформації або енергії. Така тенденція є виправданою й актуальною, особливо з масовою цифровізацією та діджиталізацією всіх сфер суспільного життя. Більше того, в контексті дослідження предмету незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допо-

моги слід зазначити, що, наприклад, благодійні пожертви можуть здійснюватися у вигляді переказу безготівкових коштів на рахунки (мова йде про цифрові, віртуальні тощо активи), надання на безоплатній основі певних послуг тощо. Тому повністю слід погодитися з тим, що намагання обмежити предмет злочину виключно матеріальними речами, яке було цілком логічним у минулому, у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу, трансформацією умов і правил економічної діяльності не відповідає потребам сучасної судової практики [4, с. 42-43].

Тому, на нашу думку, предметом злочинного посягання в досліджуваній категорії кримінальних правопорушень, буде законна діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період.

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про національну безпеку України» Збройні Сили України (далі – ЗСУ) є військовим формуванням, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, посилення охорони державного кордону України та суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні [5].

Крім того, ст. 3 Закону України «Про Збройні Сили України» встановлює структуру ЗСУ, до якої відносяться:

- 1) Генеральний штаб Збройних Сил України;
- 2) Командування об'єднаних сил Збройних Сил України;
- 3) види Збройних Сил України – Сухопутні війська, Повітряні Сили, Військово-Морські Сили;
- 4) окремі роди сил Збройних Сил України – Сили спеціальних операцій, Сили територіальної оборони, Сили логістики, Сили підтримки, Медичні сили;
- 5) окремі роди військ Збройних Сил України – Десантно-штурмові війська, Війська зв'язку та кібербезпеки;
- 6) органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, що не належать до видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України [6].

Відповідно до ст. 1 зазначеного Закону з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, безпеки та захисту критичної інфраструктури, здійснення заходів щодо поводжен-

ня з військовополоненими в особливий період, заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення), посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи в будь-якому місці поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, кризових ситуацій, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України [6].

Збройні Сили України у сфері захисту критичної інфраструктури забезпечують організацію захисту військових об'єктів критичної інфраструктури Збройних Сил України від терористичних загроз, підготовку до застосування військ (сил) Збройних Сил України у разі вчинення терористичного акту в повітряному просторі або територіальному морі України, проведення заходів з підвищення рівня захищеності, усунення ризиків і загроз вибухопожежобезпеки арсеналів, баз та складів Збройних Сил України, виконання завдань з протиповітряного прикриття важливих об'єктів держави (критичної інфраструктури), перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

А органи військового управління розвідки та військові частини розвідки Збройних Сил України, Сили спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до виконання розвідувальних завдань [6].

Військове формування, згідно з положеннями ст. 1 Закону України «Про оборону України», – це створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної неза-

лежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій [7].

При цьому ст. 12 зазначеного Закону встановлює, що участь в обороні держави разом із Збройними Силами України беруть у межах своїх повноважень інші військові формування, утворені відповідно до законів України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також відповідні правоохоронні органи.

Під час дії воєнного стану до участі у прикритті державного кордону України, ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту на державному кордоні України, міжнародного збройного конфлікту, відсічі збройній агресії проти України відповідними органами військового управління Збройних Сил України залучаються визначені у встановленому порядку прикордонні загони та/або загони морської охорони Державної прикордонної служби України [7].

Отже, до інших військових формувань, на нашу думку, можна віднести Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також Службу зовнішньої розвідки України.

Щодо самого перешкодження, то слід зазначити, що ми підтримуємо думку В. Д. Людвіка щодо можливості віднесення до нього дій або бездіяльності, що спрямовані на створення перепон, завад законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, наприклад блокування військових частин, блокпостів, блокування руху військових колон, незаконне захоплення військових об'єктів та їх утримання, знищення або пошкодження ліній зв'язку тощо [8, с. 236].

Крім того, перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань може виражатися у блокуванні, перекритті та знищенні шляхів, шляхопроводів за маршрутом пересування підрозділів ЗСУ та інших військових формувань; захопленні, пошкодженні, викраденні, знищенні засобів, необхідних для виконання поставлених перед ЗСУ та іншим військовим формуванням задач; застосуванням фізичного чи психічного насильства (погроз застосування насильства чи шантажу) по відношенню до військовослужбовців задля перешкодження виконання останніми поставлених задач; невиконання необхідних дій, які залежать від суб'єкта, якщо внаслідок такого невиконання створюються перешкоди законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань; застосування підкupu чи використання обману задля припинення чи не-

допущення здійснення військовослужбовцями законної діяльності в особливий період; унеможливлення застосування військовослужбовцями сил та засобів ведення бою шляхом створення загрози для життя інших осіб або спричинення тяжких наслідків їх здоров'ю, або знищення чи пошкодження їх майна.

Необхідно підкреслити, що перешкодження може здійснюватися у двох основних видах: інтелектуальному та фізичному. Названі види містять у собі більш деталізовані форми діяльності, перераховані вище, які ми вважаємо способами вчинення злочину. Інтелектуальне перешкодження може виражатися у погрозах як військовослужбовцям, так і членам їх сімей з метою примусити перших не виконувати ті або інші дії. Інтелектуальним перешкодженням також можна визнати дії осіб, які, користуючись нестабільною ситуацією у суспільстві, політичною агітацією чи пропагандою окремих поглядів та ідей переконують військовослужбовців відмовитись від виконання своїх обов'язків нібито з гуманістичних мотивів. Іншим видом інтелектуального перешкодження можна визнати дії осіб, які розповсюджують особисті дані військовослужбовців, які виконували бойові задачі, із закликом засудити дії таких військовослужбовців та помститися їм за діяльність, яку вони виконували у складі ЗСУ та інших військових формувань [9, с. 56].

Висновки. Отже, з огляду на все вищезазначене, можна зробити висновок, що предметом злочинного посягання кримінального правопорушення, передбаченого ст. 114-1 КК України є законна діяльність Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і Служби зовнішньої розвідки України. Саме перешкодження може полягати в певному втручанні, спрямованому на ускладнення успішного виконання завдань ЗСУ та інших військових формувань в рамках їх законної діяльності. Такі перешкоди можуть виникати як у формі дій, що становлять загрозу для суспільства, так і у формі бездіяльності. У першому випадку перешкодження може виявлятися у активних заходах, спрямованих на створення фізичних перепон (наприклад, пошкодження транспортних засобів) та/або інформаційних бар'єрів (наприклад, розповсюдження дезінформації). У другому випадку – може виникати через невиконання або неналежне виконання юридичних обов'язків (наприклад, саботаж), що в результаті призводить до відповідного перешкодження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III / База даних

- «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3500> (дата звернення: 28.01.2024).
2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Статистична інформація. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 28.01.2024).
 3. Чаплинська Ю.А. До питання сутності та структури криміналістичної характеристики злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 194-198.
 4. Шевців В.М. Методика розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2023. 249 с.
 5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n146> (дата звернення: 28.01.2024).
 6. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#n60> (дата звернення: 28.01.2024).
 7. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#n138> (дата звернення: 28.01.2024).
 8. Людвік В.Д. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 234-238.
 9. Олейніков Д.О. Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114-1 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 27, Том 3. С. 54-58.